

Motion till riksdagen

1989/90:Sf42

av Karin Israelsson m.fl. (c)

med anledning av förslag 1989/90:8 Riksdagens
revisorers förslag angående arbetsskadeförsäkringen

Inledning

Riksdagens revisorer har i sin granskning av arbetsskadeförsäkringen riktat en svidande kritik mot arbetsskadeförsäkringslagens tillämpning. Man menar att det finns anledning att ifrågasätta om lagen går att tillämpa på ett från rättvisesynpunkt acceptabelt sätt.

Kritiken går i sin huvudsak ut på följande:

- att det är omöjligt att dra gränser mellan arbetsbetingade och icke-arbetsbetingade skador
- att handläggningstiderna är för långa
- att beviljningsfrekvensen varierar allt för mycket mellan olika försäkringskassor
- att ändringsfrekvensen i försäkringsrätter och försäkringsöverdomstolen är hög

Revisorerna uppger två tänkbara alternativ. Att låta alla arbetsskadeanmälningar godkännas automatiskt eller att helt avskaffa lagen.

Revisorerna menar att det nu är hög tid för regering och riksdag att göra något åt den bekymmersamma situationen.

Vår uppfattning

Arbetsskador – ett samhällsproblem

Den ökade utslagningen på arbetsmarknaden är oroande. Antalet arbetsskadeanmälningar har ökat med ca 25 procent årligen under de senaste fem åren. Även andelen bifallna arbetsskadeanmälningar har ökat starkt under 1980-talet. De långa sjukfallen som via arbetsskadeförsäkringen ofta övergår i förtidspensionering är ett av de största samhällsekonomiska problemen. Antalet människor som är förtidspensionerade eller långtidssjukskrivna har under 1980-talet ökat från 350 000 till 500 000. En av anledningarna till den ökade utslagningen är arbetsmiljön och dess upphov till arbetsskador.

Kostnaderna för sjukpenning- och arbetsskadeförsäkringen ökar kraftigt. Prognoserna pekar på en ökning med åtta miljarder per år. Arbetsgivarna betalar 0,9 procent av lönesumman till arbetsskadefonden som i sin tur beta-

lar ut ersättningen till personer med arbetsskada. Arbetsskadefonden har nu kollapsat. Pengarna i fonden räcker inte ens till att betala hälften av arbetsskadeersättningarna. Bakom arbetsskadefondens kollaps ligger det kraftigt ökade antalet godkända arbetsskador under senare år.

Fysisk belastning och monoton i arbetet har visat starka samband med sjukdomsfrånvaro och förtidspension. Resultatet av olika undersökningar visar att allt fler människor uppger att arbetet ger ergonomiska belastningar. Det är framför allt kvinnor som drabbas. De skadas bl.a. av tunga lyft och upprepade och ensidiga arbetsrörelser.

Rehabiliteringen är inte effektiv idag. Bland 195 arbetsskadeanmälningar var endast 31 av de skadade efter tre år tillbaka i samma arbete, enligt en undersökning.

Arbetsmiljön måste förbättras

En förbättrad arbetsmiljö kan innebära mycket. Alltifrån bättre tekniska hjälpmedel och utrustning till en omorganisation som ger mer inflytande för de anställda. En god arbetsmiljö utgör grunden för att förhindra sjukdom, behålla personal och rekrytera ny personal.

I arbetet med att uppnå förbättringar härvidlag spelar personalen på försäkringskassor, arbetsförmedlingar och yrkesinspektioner en stor roll. Dessa bör kunna bedriva någon form av konsultarbete i förhållande till företagen. Den personal vid försäkringskassorna som idag administrerar arbetsskade-försäkringen bör i större utsträckning kunna arbeta med rehabilitering. För detta krävs att kassorna befrias från den i många fall onödiga pappershanteringen av de korta sjukskrivningsfallen.

Det är konstaterat att arbetsskador orsakas av såväl fysiska som psykiska faktorer i arbetsmiljön. Statistiken visar exempelvis att sjukfrånvaron är lägre i småföretag. Detta kan till stor del antas bero på större möjlighet att påverka sin arbetssituation och medföljande ökad trivsel.

Arbetsgivarna måste ges större ansvar för att utforma en god arbetsmiljö. Tänkbart vore att VDN-deklarerar varje arbetsplats som har särskilt utsatta arbeten där såväl fysiska som psykiska faktorer vägs in. Den som söker arbete skall få vetskap om vilka faror som föreligger med en anställning. Införandet av obligatoriska arbetsmiljöbokslut är ett annat intressant alternativ. Att sätta gränsvärden för belastningar kan också vara effektivt.

Det är också betydelsefullt att samordningsansvaret ligger på en myndighet – lämpligen försäkringskassan. Rollfördelningen mellan sjukvård, försäkringskassa, arbetsförmedling och socialtjänst behövs göras klarare. Det är angeläget att de fackliga organisationerna tar större ansvar för frågorna.

I sammanhanget bör särskilt betonas företagshälsovårdens och yrkesinspektionens betydelse. Företagshälsovårdens roll måste förstärkas. Det finns stora fördelar att vinna med att även sjukanmälningar meddelas företagshälsovården som då snabbt kan komma in och förebygga ytterligare skadefall. Yrkesinspektionens roll som impulsgivare behöver förstärkas.

Det är viktigt att ta tillvara de möjligheter till rehabilitering som går att få genom bidrag från arbetslivsfonden. Vi vill dock poängtera en brist, nämligen att bidrag inte kan användas för att betala medicinsk eller social rehabilitering.

Vi har i en annan motion pekat på vikten av att införa en arbetsgivarperiod. Arbetsgivarna får då under de två första veckorna betala ut lön till den sjuke utan inblandning av försäkringskassan. På så sätt kommer kraven på en bättre arbetsmiljö att visa sig mera påtagligt för arbetsgivaren. Småföretagen, som vi tidigare påpekat har en genomsnittligt lägre sjukfrånvaro, bör ha en lägre sjukförsäkringsavgift än övriga företag.

Kostnaderna för sjukfrånvaro och arbetsskador måste föras så nära källan som möjligt. Det måste löna sig för ett företag att förbättra arbetsmiljön. Det kan ske t ex genom att arbetsgivaravgifterna differentieras.

Kontrakt mot säkerhetsmål är en metod som bla prövats i Frankrike. Metoden har tillkommit för att uppmuntra små och medelstora företag att göra direkta investeringar i syfte att förebygga risker. Företagen kan teckna individuellt anpassade avtal om säkerhetsmål för att förbättra arbetsmiljön. Metoden kan enligt vår mening vara värd att diskutera ytterligare även för svenska förhållanden. Vad här anförts om åtgärder för att förbättra arbetsmiljön bör ges regeringen till känna.

Reformera arbetsskadeförsäkringen

Nuvarande arbetsskadeförsäkring ger enligt vår mening fel signaler till arbetstagarna. Många har insett att det "kan löna sig" att bli klassad som arbetsskadad eftersom ersättningen är högre än från den vanliga sjukförsäkringens. Detta är en helt oacceptabel situation som måste förändras.

Det är också oroande att en så lång tid tillåts gå utan att någon reagerar på de signaler som kommer från upprepade korta sjukfall, långtidssjukskrivningar och arbetsskadeersättning. För att förhindra utslagning måste arbetsgivaren ha ett klart fastlagt ansvar som bl.a. tar sig uttryck i att denne tar över betalningen för de korta sjukfallen. Statistiken behöver förbättras över arbetsplatsernas arbetsmiljö. Arbetsskadeförsäkringen ger inte dessa signaler.

Vi förespråkar därför i en annan motion att arbetsskadeförsäkringen slås samman med den vanliga sjukförsäkringen och att denna höjs till 100 procent av arbetslönen. Administrationen kan därmed förenklas och väntetiderna kortas.

Den integrering vi förespråkar måste naturligtvis förenas med de åtgärder som ovan anförts för att nå bästa möjliga arbetsmiljö.

Arbetsskadeförsäkringen har inte haft den roll i det förebyggande arbetet som många hoppats. Det har snarare visat sig att försäkringen har en mycket liten betydelse som impulsgivare till arbetsmiljöförbättringar.

På en punkt delar vi inte helt revisorernas uppfattning. Det gäller läkarnas möjligheter att fastställa vad som är en arbetsskada. Revisorerna hävdar att den medicinska kunskapen som är grunden för bedömningen inte räcker till och att bedömningen därför många gånger blir orättvis. Man får lätt intrycket av att medicinsk kunskap inte finns i tillräcklig omfattning för att göra dessa bedömningar. Det är dock inte där svårigheten ligger. Kunskap finns, det är lagen i sig som utgör ett hinder för att göra en i alla lägen rättvisande bedömning.

Lagen om arbetsskadeförsäkring har visserligen mjukats upp i förhållande

till den tidigare lagen, lagen om yrkesskadeförsäkring, med avseende på skadebegreppet som nu blivit helt öppet. En granskning tillåts av samtliga sjukdomstyper, men de bägge i praktiken svårhanterliga leden "skadlig inverkan" och "orsakssamband arbete—sjukdom" är alltså avgörande moment i beslutsprocessen. Beroendet av läkarnas bedömning är således relativt stort.

Individens möjlighet att uttrycka sig och förmågan att driva sin egen sak blir allt viktigare. Klienter som inte har dessa förutsättningar har därför blivit beroende av assistans från främst fackligt håll. Därmed har facken fått en viktigare roll, vilket kanske också varit meningen. Vad här anförts om förslag till åtgärder för att få en reformerad arbetsskadeförsäkring bör ges regeringen till känna.

Sammanfattningsvis kan således konstateras att vi i allt väsentligt delar riksdagsrevisorernas uppfattning om att det krävs kraftfulla åtgärder för att förbättra arbetsmiljön och arbetsskadeförsäkringen.

Hemställan

Med hänvisning till det ovan anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att förbättra arbetsmiljön,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förslag till en reformerad arbetsskadeförsäkring.

Stockholm den 15 februari 1990

Karin Israelsson (c)

Rune Backlund (c)

Rosa Östh (c)

Roland Larsson (c)

Kersti Johansson (c)

Ulla Tillander (c)

Göran Engström (c)

Marianne Jönsson (c)